

Henriikka Sivula

SOIVA TARINA

**Ilmaisun kehittäminen sadutusmenetelmällä lasten ja nuorten
pianonsoitonopetuksessa**

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Lokakuu 2013**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkolan ja Pietarsaaren yksikkö	Aika Lokakuu 2013	Tekijä/tekijät Henriikka Sivula
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi SOIVA TARINA. Ilmaisun kehittäminen sadutusmenetelmällä lasten ja nuorten pianonsoitonopetuksessa		
Työn ohjaaja Kirsti Rasehorn	Sivumäärä 32+2	
Työelämäohjaaja Kirsti Rasehorn		
<p>Opinnäytetyössäni tutkin sadutusmenetelmän käyttöä ja sen soveltuvuutta lasten ja nuorten pianonsoitonopiskeluun ilmaisun kehittämisen keinona.</p> <p>Tavoitteenani oli selvittää, miten sadutusmenetelmä vaikuttaa omien piano-oppilaitteni ilmaisuun, soittomotivaatioon ja oppimisprosessin nopeuteen. Pohdin työssäni myös luovuutta ja oppimisen iloa sekä arvioinnin merkitystä klassisessa musiikissa. Sadutus korostaa jokaisen ihmisen yksilöllisyyttä, joten persoonallisuuden huomiointi on tarkastelun kohteena niin ikään.</p> <p>Laadullisessa tutkimuksessani on piirteitä sekä tapaus- että toimintatutkimuksesta. Keskeisiä käsitteitä ovat kokemuksellinen ja tutkiva oppiminen, itsereflektio sekä narratiivit. Tutkimukseni on otteeltaan hyvin kokonaisvaltainen ja siinä on olennaista oman opettajuuteni pohdinta sekä sadutusmenetelmän kokeilu ja kehittäminen pianonsoiton opetuksessani.</p> <p>Tulokset osoittivat, että sadutusmenetelmän käytöllä on niin monta tietä kuin on opettajia ja oppijoitakin. Sadutuksessa korostuivat oppilaan omat ajatukset ja ideat, se on hyvin kannustava ja osallistava opetusmenetelmä, joka antoi mahdollisuuden kehittää tutkivaa ja kokemuksellista oppimista kuten myös omaa opettajuuttaan. Oppimisprosessista muodostui syväluotaavampi ja nopeampi sadutuksen käytön myötä. Se antoi mahdollisuuden oppilastuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Sadutus lisäsi luovuutta pianonsoitonopiskeluun, mikä heijastui positiivisesti koko oppimisprosessissa: se kehitti ilmaisua, motivoi oppilasta ja vaikutti positiivisesti oppimisen iloon. Lisäksi hiljaista tietoa kertyi oppilaiden tarinoiden kautta. Haasteellisimmaksi puoleksi nousivat prosessissa arviointimenetelmät. Sadutusmenetelmän käyttö edellyttää niin opettajalta kuin oppilaaltakin avointa mieltä ja rohkeutta heittäytyä.</p>		

Asiasanat

Ilmaisu, luovuus, pianonsoitto, reflektio, sadutusmenetelmä, soitonopetus, tutkiva opettaja, vuorovaikutus

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date October 2013	Author Henriikka Sivula
Degree programme Music		
Name of thesis SOUNDING STORY. The development of expression with storytelling in children's and youngster's piano pedagogy		
Instructor Kirsti Rasehorn		Pages 32+2
Supervisor Kirsti Rasehorn		
<p>My thesis investigates the use and suitability of storytelling with piano pedagogy, especially as a tool of developing expression.</p> <p>My aim was to investigate how storytelling affects the expression, motivation and learning speed of my piano students. I also reflected on creativity, the joy of learning and the role of evaluation in classical music. Storytelling emphasizes each person's individuality, so personality is also under review.</p> <p>This qualitative study has features from case study and action research. The main concepts are experiential and investigative learning, self-reflection and narratives. My research method is very holistic and it emphasizes the reflection of my own teachership, and experimental development of storytelling in my own teaching.</p> <p>The results indicate that storytelling has so many ways as it has users. Storytelling emphasizes student's own thoughts and ideas, it is a very supportive teaching method and it gives possibility to develop investigative and experiential learning and also one's own teachership. The learning process seems to be more profound and faster with the help of storytelling. It gave an opportunity to develop my skills in student knowledge and interaction skills. Storytelling gave more creativity in learning the piano and it appeared in a number of ways in the whole learning process. It developed expression, motivation and the joy of learning. Also I gained silent knowledge through students' stories. Assessment methods were the most challenging in the whole process. The use of storytelling method demands an open mind and courage.</p>		
Key words Expression, creativity, playing the piano, reflection, storytelling, teaching, investigative learning		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSMENETELMÄ	3
2.1 Toimintatutkimus	3
2.2 Tapaustutkimus	4
2.3 Kokemuksen tutkiminen	4
2.4 Tutkiva opettaja ja itsereflektio	5
2.5 Narratiivit	6
3 SADUTUSMENETELMÄ	8
3.1 Sadutuksen historiaa	8
3.2 Menetelmän kuvaus	8
3.3 Tarinasäveltäminen ja laulupiirtäminen	10
4 SADUTUS PIANONSOITONOPETUKSESSANI	12
4.1 Opetusfilosofiani	12
4.2 Sadutuksen työtapa	14
4.3 Dialogisuus ja temperamentit vuorovaikutustilanteissa	15
4.4 Osallistava opetus	18
4.5 Luova ilmaisu	18
4.6 Arvioinnin merkitys	21
4.7 Opettajan itsereflektio ja itsearviointi	23
4.8 Sadutuksen edut ja hyödyt	24
4.9 Käytännön esimerkkejä ja kokemuksia	26
5 POHDINTA	29
LÄHTEET	31
LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Opinnäytteeni idea – lähteä tutkimaan ilmaisua ja sen kehittämistä sadutusmenetelmällä pianonsoiton opetuksessa sai alkunsa tehdessäni Centria ammattikorkeakoulussa musiikkipedagogin päättötyötä. Olin siihen mennessä kokeillut sadutusmenetelmää jonkin aikaa tehdessäni sijaisuutta pianonsoitonopettajana ja aihe tuntui erittäin kiinnostavalta, joten päätin tehdä siitä myös opinnäytetyöni. Alkuun saduttaminen oli kokeilua, kompastumisia ja pieniä onnistumisia. Siinä samalla alkoi kuitenkin löytyä teoriapohja, josta sain lisää inspiraatiota ja keinoja säätää toimintamuotoa kunkin oppilaan kohdalla omanlaisekseen – oppilaan tarpeista ja persoonasta käsin. Luovuus oli kuin suuri aarrearkku, joka täytyi avata yhdessä oppilaan kanssa. Totesin, että sadutusmenetelmä pystyy monenlaiseen, kun vain uskaltaa! Eikä ole yhtä ainoaa tietä, miten sadutusta voi opetuksessa hyödyntää.

Sadutus on suomalainen innovaatio. Sitä on käytetty ja tutkittu hoitoalalla, mutta instrumenttiopetuksessa se on vielä melko tuore tuttavuus. Musiikkiterapiassa sitä on tutkinut ja kehittänyt pianonsoitonopettaja, musiikkiterapeutti Hanna Hakomäki, joka kehitti tarinasäveltämisen (Hakomäki 2005). Sadutuksen piirteitä on myös varhaisiän musiikkikasvatuksessa muun muassa musiikin kuuntelun yhteydessä. Laulupiirtäminen on puolestaan aivan uusi toimintamuoto, jossa yhdistyvät nimensä mukaisesti laulu ja piirtäminen.

Opinnäytetyöni edustaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja siinä on piirteitä sekä tapaus- että toimintatutkimuksesta. Keskeisiä käsitteitä ovat kokemuksellinen ja tutkiva oppiminen, itsereflektio sekä narratiivit. Tutkimukseni hyödyntää useampaa tutkimusmenetelmää, koska koko työni on kokonaisvaltainen pohdinta opettajuudesta ja oppimisesta sekä sadutusmenetelmän käytöstä.

Opinnäytetyölläni haluan selvittää, onko sadutuksesta sellaisenaan tai sovellettuna hyötyä musiikin ilmaisun kehittämisessä ja erilaisten musiikillisten asioiden oppimisessa ja opettamisessa. Omat kokeiluni sadutuksesta ovat vielä melko vähäisiä, mutta tulevaisuuttani opettajana ajatellen on tärkeää löytää omat tavat toimia ja saada joistakin asioista pysyviä toimintamalleja opetukseen. Tarkoitukseni on sadutustyön jatkaminen ja kehittäminen tulevaisuudessa, mahdollisesti jopa oppimateriaalin tuottaminen. Lisäksi

tavoitteina tutkimuksessani ovat myös oppimisen ilon ja motivaation lisääminen, vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä uusien näkökulmien ottaminen pianonsoittoon. Rajaan opinnäytetyöni ulkopuolelle musiikki- ja taideterapeuttisen näkökulman. Pyrin käsittelemään jonkin verran ilmaisuun liittyviä ongelmia ja sitä, miten näitä tilanteita olen oppilaitteni kanssa ratkonut. Pohdin lisäksi arviointia ja sen vaikutusta oppilaan itsetuntoon sekä soittomotivaation.

Miksi sitten lähteä ratkomaan ilmaisuun liittyviä pulmia juuri sadutuksella? Kirjallisuutta luettuani sadutusmenetelmä avasi silmäni sen oivallisille käyttömahdollisuuksille: luovuuden rajoja ei tunnu olevan ja oppilaiden kanssa voisi kokeilla osallistavalla ja yhteistoiminnallisella tavalla jotain uutta ja erilaista! Opettajuteni aikana olen huomannut erityisesti ilmaisuun liittyviä ongelmia, joten päätin tarttua uuteen haasteeseen ja yrittää avata oppilailleni uusia keinoja harjoittaa ilmaisua. Lähtökohtana ilmaisun kehittämiseksi on mielestäni jokaisen oppilaan yksilöllisyys ja mahdollisuus löytää omakohtaiset tavat käsitellä ilmaisua. Myös tekniset ongelmat näkyvät soitossa ja niin ilmaisulla kuin teknisten asioiden osaamisella on suora yhteys toisiinsa. Oppilaantuntemuksen syventäminen sekä mahdollisen soittomotivaation lisääminen sadutuksen keinoin ovat myös ajatuksiani ja tätä tutkimusta siivittäviä asioita.

Haluan pitää tässä opinnäytetyössäni oppilaani ja heidän ajatuksensa anonyymeinä. Lähinnä oma oppiminen opettajana toimiessani, oppilaitteni ajatusten ja ideoiden näkyminen sekä ilmaisun kehittäminen ovat tärkeimmät tavoitteet tässä prosessissa. Sadutus on opetuskentällä tuore ilmiö, jota ei ole tieteellisissä opinnäytteissä tutkittu vielä paljoakaan. Uranuurtajana mainittakoon kasvatustieteen tohtori ja tutkija Liisa Karlsson, joka on sekä tutkinut että kehittänyt sadutusta jo pidemmän aikaa ja on siten yhtenä vahvana vaikuttajana teoreettisessa viitekehityksessäni.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Opinnäytetyöni edustaa laadullista tutkimusta ja siinä on piirteitä monista tutkimusmenetelmistä: toiminta- ja tapaustutkimuksesta, kokemuksellisesta ja tutkivasta oppimisesta sekä itsereflektiosta että narratiivisuudesta. Laadullinen tutkimus koostuu Pertti Alasuutarin (2001) mukaan kahdesta vaiheesta; havaintojen pelkistämistä ja arvoituksen ratkaisusta. Tärkeää on nähdä tutkittava ilmiö kokonaisuutena erilaisuuksineen ja poikkeuksineen, ilman keskiarvojen tai taulukoiden laatimista. On huomattava, että suuret erot tai liika asioiden pyöritys tuottaa hankaluuksia tulosten tulkinnassa ja siksi pelkistäminen on olennaista tulosten analysoinnin kannalta. Niin kutsuttu arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa sitä, että johtolankojen ja vihjeiden perusteella saadaan tutkittavalle asialle jokin merkitys tai tulkinta. (Alasuutari 2001, 39–48.) Laadullista tutkimusta puoltaa tässä opinnäytetyössäni se, että merkitystä tulee olemaan ennen kaikkea niillä kokemuksilla ja havainnoilla, jotka selittävät sitä, mitä sadutus saa aikaan oppilaisissa ja minussa opettajana – kuin määrällisillä mittareilla kuten esimerkiksi keskiarvoilla, prosenteilla tai erilaisilla vertailevilla taulukoilla.

2.1 Toimintatutkimus

Toimintatutkimus on tutkimusstrateginen lähestymistapa, jossa voidaan käyttää välineenä useampia erilaisia tutkimusmenetelmiä. Toimintatutkimuksen päämääränä on sekä toiminnan tutkiminen että toiminnan samanaikainen kehittäminen. (Heikkinen teoksessa Aaltoila ym. 2007, 196.) Heikkinen ja Kuula nostavat toimintatutkimuksen keskeisiksi piirteiksi muun muassa toiminnan muutoksen ja kehittämisen, käytäntöihin suuntautumisen, reflektoinnin eli oman toiminnan kriittisen tarkastelun ja intervention eli perinteisen tutkimuksen objektiivisuuden kääntämisen päinvastaiseksi – tällöin tutkija on siis aktiivinen toimija ja itsekin yksi osa tutkimustaan. (Heikkinen teoksessa Aaltoila ym. 2007, 196, 201–205; Kuula 2001, 10–13). Oma toimintatutkimukseni luotaa ja kehittää opettajuuttani ja sadutusmenetelmän käyttöä; tarkastelen havainnoitajani ja kokemuksiani niin opettajuudesta ja sadutusmenetelmän hyödyntämisestä pianonsoitonopetuksessani kuin oppilaitteni kokemuksia saduttavasta opetuksestani. Keskeisin tutkimustavoitteeni on pianonsoitonopetuksen kehittäminen sadutusmenetelmän avulla.

Yhteisöllisyys on yksi toimintatutkimuksen piirteistä: korostetaan kaikkien osapuolten sitoutumista prosessiin (Heikkinen teoksessa Aaltoila ym. 2007, 205–206).

Pianonsoitonopetuksessa yhteisöllisyys näkyy oppilaitosyhteisönä ja toiminnan keskipisteessä on opettaja-oppilassuhde, mukaan lukien oppilaan huoltajat. Merkittävässä roolissa on näin ollen oppilaslähtöisyys, soittotunneilla käytettävät materiaalit ja opetusmenetelmät, jotka säätelevät valintoja. Myös toimiva vuorovaikutus on yksi yhteisöllisyyden tärkeistä rakennuspalikoista. Lisäksi yhteisöllisyyden puolesta puhuu myös aito kohtaaminen tunneilla, kuunnellen ja keskustellen.

2.2 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus pyrkii tuottamaan yksittäisestä tapauksesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tapaustutkimusta on mahdoton kuvailla kovin yksiselitteisesti. Sille on ominaista, että kerätty aineisto muodostaa kokonaisuuden, yhden tapauksen. Se ei kuitenkaan tarkoita pelkästään esimerkiksi jonkin yhden asian tutkimista, vaan voi käsittää laajojakin ilmiöitä ja asioita. Tapaustutkimus korostaa kokonaisvaltaisuutta ja ainutlaatuisuutta. Tutkijalla on näin myös omakohtaista kokemusta jostakin asiasta tai halua selvittää oman kokemuksen tai näkökulman kautta jotain tiettyä tapausta yksityiskohtaisemmin. Tapaustutkimus pyrkii etsimään vastauksia kysymyksiin kuinka ja miksi, lisäksi sille on ominaista tutkimuksen toistettavuus. (Saarela-Kinnunen & Eskola teoksessa Aaltoila ym. 2007, 184–193.) Omassa tutkimuksessani tapausta edustaa pianonsoiton opetustyöni ja pyrin tutkimaan sadutusmenetelmää ilmaisun kehittämisen keinona ja sitä kuinka sadutusmenetelmä sopii pianonsoitonopetukseen. Tutkimus avaa uusia ovia sadutusmenetelmän käytön mahdollisuuksiin esimerkiksi musiikkiopistojen instrumenttiopetuksessa. Tähän mennessä sadutusta on käytetty lähinnä vain musiikin varhaiskasvatuksessa ja hoitotyössä.

2.3 Kokemuksen tutkiminen

Empiirisessä tutkimuksessa eli kokemuksen tutkimisessä tutkimustulokset saadaan tekemällä käytännön havaintoja tutkimuskohteesta. Koottu tutkimusaineisto on tutkimuksen keskipiste, jota tutkija analysoi ja se toimii koko tutkimuksen tekemisen lähtökohdana. (Koppa 2013a.) Juha Perttula (2009) tarkastelee kokemuksen tutkimista kolmesta eri lähtökohdasta; fenomenologisesta, hermeneuttisesta ja narratiivisesta. Hän peräänkuuluttaa tutkijan kiinnostuneisuutta tutkittavien henkilöiden kokemuksiin ja toteaa, ettei tutkijan oleteta tietävän etukäteen välttämättä mitään tutkittavien henkilöiden taustasta tai elämäntilanteesta. (Perttula ym. 2009, 136–137.) Perttula toteaa, ettei kokemuksia voi tutkia ellei kokemuksia kuvata jollakin tavalla. Aineiston hankintatavoissa on moniakkin

variaatioita kuten puhe, teksti, piirros tai vaikkapa observointi. (Perttula ym. 2009, 140.) Opinnäytetyössäni kuvailen omia opetuskokemuksiani sadutuksesta pianonsoitonopetuksessa ja tutkimukseni informanteiksi olen valinnut muutaman pianonsoitonoppilaani. Työni edustaa lähtökohdiltaan eniten fenomenologista tutkimusotetta. Fenomenologinen tutkimus (Koppa 2013b) voi painottua tutkijan itsensä ja hänen omien kokemusten tarkkailuun, mutta myös variaationa on tutkia ja tarkastella muiden kokemuksia heidän kokemustensa kautta. Tavoitteena on löytää tutkittavasta aiheesta sen keskeinen sisältö – ymmärtää kyseistä ilmiötä. Itse kohdennan tutkimukseni kolmitahoisesti 1) omiin pianonsoiton ilmaisun opetuskokemuksiini, 2) sadutusmenetelmään ja 3) pianonsoiton opiskelijoiden kokemuksiin sadutusmenetelmän käytöstä pianotunneillani. Fenomenologinen tutkimusstrategia edellyttää tutkijalta avoimuutta ja pohdiskelevaa otetta, ilman ennako-oletuksia. (Koppa 2013b.) Koen sen olevan sekä haaste että mahdollisuus kehittää itseäni tutkijana ja opettajana.

2.4 Tutkiva opettaja ja itsereflektio

Tutkiva opettaja -lähestymistavassa opettajat ja opiskelijat ovat molemmat tiedon luoja ja heitä yhdistää tutkimuksellinen näkökulma opiskeluun ja oppimiseen. Tulee etsiä omanlaisia opettamistapoja ja tiedostaa, etteivät opettaminen ja oppiminen tapahdu pelkästään yhdellä tavalla, vaan opettaja voi hyödyntää ja integroida opetukseensa erilaisia menetelmiä ja toimintamuotoja. – Jokaisella oppilaalla kun on yksilölliset oppimistarpeensa. Tärkeää on myös vuorovaikutuksen merkitys opettajan ja oppilaan välillä opetustilanteessa. Se ei ole opettajan yksinpuhelua, vaan vuorovaikutteinen tapahtuma, jolloin opettaja on myös oppijana. Tutkiva opettaja –ajattelu edellyttää heittäytymistä tutkimuskohteen oppiin. Hyviä suuntaviivoja ovat myös sisäinen motivaatio, avoimuus, aito kiinnostus ottaa asioista selvää, yritteliäisyys ja uteliaisuus sekä halu oppia itsestä lisää tutkivana opettajana. Mitä enemmän opettaja tarkkailee itseään ja työtään, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on uudistaa ja uudistua. (Niikko teoksessa Aaltoila ym. 2007, 212–227.) Tutkiva opettaja –ajattelu kehittää mielestäni opettajan taitoa käsitellä hankalia asioita ja antaa mahdollisuuden muuttaa toimintaa käytännön työssä oppilaiden parhaaksi. Matka kohti metaopettajuutta tuskin on helppo tai lyhyt, mutta kannattavaa tehdä.

Reflektiivisyys tarkoittaa omien ja toisten sisäisten tilojen havainnointia, tunnistamista, ilmaisua ja niihin suhtautumista. Reflektiivisyyttä voi tarkastella myös ammatillisesta

näkökulmasta, jolloin omaa toimintaa kehitetään sen pohjalta. Kun tarkastellaan omaa toimintaa, kyseessä on itsereflektio. (Tiuraniemi 2002, 2.) Aidossa vuorovaikutteisessa tapahtumassa myös opettaja on oppimassa (Niikko teoksessa Aaltoila ym. 2007, 215). Reflektion käyttö vuorovaikutustilanteessa tarkoittaa sitä, että asiantuntija, esimerkiksi opettaja, haastattelija tai vastaava henkilö palauttaa takaisin sen, mitä vastaanottaja kertoo. Eli poimii olennaisen sisällön refleктоimalla. (Tiuraniemi 2002, 7.) Sadutuksssa toisaalta kerätään olennaista tietoa; tarinoita talteen, mutta sen tarkoituksena ei ole niinkään reflektoida sisältöä, vaan kertoa se tarina uudestaan, jonka kertoja on jo luonut. Opettajana toimiessani reflektoin oppilaan ajatuksia ja toimintaa ja sitä kautta vien opetusta eteenpäin.

Itsereflektion suhteen opettajan toivotaan lähestyvän työtään erilaisin kysymyksin ja ongelmia ratkoen. Opettaja on myös ideoiden testaaja, joka analysoi, reflektoi ja kehittää työtään parhaalla mahdollisella tavalla. Tietoisuuteen omasta työskentelystään ja omien opettamistapojen löytämiseen voi päästä, kun tarkastelee ja tutkii omaa työtään kriittisesti ja reflektiivisesti. (Niikko teoksessa Aaltoila ym. 2007, 215–218.) Reflektion avulla on mahdollisuus tulla tietoiseksi omasta kehittymisen vaiheesta, jossa tutkivana opettajana on kulloinkin menossa. Tällöin on mahdollista tietää, mitä on oppinut ja mihin tähdätä seuraavaksi. (Niikko teoksessa Aaltoila ym. 2007, 224–225.) Omassa opinnäytetyössäni perinteiden murtaminen, kokeilunhalu, elinikäinen oppiminen sekä kehittyminen omassa opettajuudessa ovat olleet tienviittoina sadutuksen ja ilmaisun opettamisessa ja sen kehittämässä. Opettaja toimii oman työnsä arvioitsijana ja kehittäjänä ja siksi on tärkeää, että hän kokeilee uusia asioita ja antaa myös pettymyksille sijaa, jos jokin ei toimikaan. Varmaa on se, ettei silloin pääse ainakaan kyllästymään työhönsä!

2.5 Narratiivit

Opinnäytetyöni sisältää myös narratiivisen tutkimuksen piirteitä sadutuksen myötä. Tarkoituksena ei ole opettaa tekemään tai kertomaan satua vaan tutkimukseni lähtökohtana on, että jokainen osaa tuottaa tarinaa. Narratiivit eli kertomukset toimivat sadutuksen olennaisimpina työvälineinä ja kuvaan näitä kertomuksia tässä työssä enimmäkseen sadun tai tarinan nimellä. Narratiiveja ovat niin omat kokemukseni opettajuudesta kuin oppilaiden tekemät tarinat sadutustilanteissa.

Kerrontaan perustuvaa narratiivista aineistoa ovat esimerkiksi haastattelut tai vapaat kirjalliset vastaukset, joissa tutkittava saa mahdollisuuden kertoa käsityksensä asioista

omin sanoin. Tällaista aineistoa voivat olla myös päiväkirjat, elämäkerrat tai muut dokumentit, joita ei välttämättä ole tuotettu alun perin tutkimustarkoituksiin. Yksinkertaisimmillaan narratiivinen aineisto on mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, jossa ei välttämättä vaadita eheää, juonellista kertomusta. (Heikkinen teoksessa Aaltoila ym. 2001, 121.) Opinnäytetyössäni esiintyvät tarinat (LIITTEET 1 ja 2) ovat vapaata kerrontaa oppilaan omin sanoin, ja ne on tallennettu oppilaan valitsemalla tavalla sellaisinaan. Esittelyt tarinoista (luvussa 4.8) olen koonnut omin sanoin. Tutkimusaineistoni koostuu tarinoista, joita olen tunneilla kerännyt sekä lisäksi omista havainnoistani ja kokemuksistani sadutuksen käytöstä.

Tarinat ovat ajattelun, tietämisen ja kulttuurisen ymmärtämisen perusväline. Kasvatus, opettaminen ja oppiminen voidaan nähdä yksilöllisten ja yhteisöllisten tarinoiden jäsentämisenä ja rakentamisena. Tarinat ovat opettajan persoonallisen ja ammatillisen kasvun sekä opettajatutkimuksen keskeinen väline. Narratiivisuus sisältää ajatuksen myös yksittäisestä kokemuksesta ja koko elämän välisestä yhteydestä. (Syrjälä teoksessa Aaltoila ym. 2007, 234–235.) Omakohtaisesti tarkasteltuna opinnäytetyöni on myös yhdenlainen tarina tai polku, joka käsittelee toimimistani opettajana niissä tilanteissa, joissa tarinat ja luova toiminta ovat saaneet siivet.

3 SADUTUSMENETELMÄ

”Sadutus on väline, joka auttaa kuulemaan toisen mielessä liikkuvia tunnelmia ja esiin nostamia näkökulmia. Sadutuksessa ne muuttuvat vartenotettaviksi ja arvokkaiksi, kun niitä kuunnellaan ja kirjataan muistiin.”
(Karlsson 2003, 110.)

Liisa Karlsson (2003) on koonnut sadutuksen idean ja sen arvokkaan merkityksen näihin sanoihin. Menetelmä avaa silmiä näkemään ja korvia kuuntelemaan sekä pysähtymään hetkeen ja tutustumaan ympärillä oleviin ihmisiin.

3.1 Sadutuksen historiaa

Sadutusmenetelmä sai alkunsa 1980-luvulla Suomessa koulupsykologi Monika Riihelän toimesta. Hänen lähtökohtana oli kokeilla kerrontaa terapeuttisena välineenä ja tuoda esiin lapsen osaamista, mutta myös nostattaa lapsen itsetuntoa. Vuonna 1995 Riihelän toimesta käynnistettiin Stakesin (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus) niin kutsuttu satukeikka-hanke, joka avasi uusia ulottuvuuksia menetelmän käytölle. Tällöin menetelmän nimeksi vahvistui sadutus. Sadutusmenetelmä on kehittynyt vuosien saatossa useiden tutkimusten myötä ja muuttunut alun terapiapainotteisuudesta opetuksen kehittämiseen sekä osallistavaan toimintakulttuuriin. (Karlsson 2003, 100.)

3.2 Menetelmän kuvaus

Sadutusmenetelmä on keino kuunnella lapsia, nuoria, aikuisia ja vanhuksia. Siitä on tehty monenlaisia sovelluksia niin musiikin, liikunnan, tanssin kuin draamankin aloilla. Sadutus on vastavuoroista kuuntelua, kerrontaa ja toisen ajatusten huomioimista. Sen avulla on mahdollista kerätä tietoa, ilman arviointia tai tulkintaa. Se ei katso ikää, persoonaa tai osaamista, vaan sitä on käytetty niin päiväkodeissa, nuorisotyössä, työyhteisöissä, vanhustyössä kuin kansainvälisessäkin työssä. Tärkeää on huomioida jokaisen ihmisen oma osaaminen ja näin rakentaa kohtaavaa ja osallistavaa toimintakulttuuria. Sadutusmenetelmää voi soveltaa omanlaisekseen ja sitä voi hyödyntää kaikessa toiminnassa. (Karlsson 2003, 10–13.)

Sadutus yhdistää ihmisiä samalla tavalla kuin kieli, musiikki, leikki tai työ. Se lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja eroaa perinteisestä tarinan kerronnasta siinä, että myös kuuntelija on tarinaa kirjoittaessaan aktiivinen ja että satu syntyy kahden ihmisen yhteisessä toiminnassa. (Riihelä 2002.) Sadutuksen ydin on helppo:

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2003, 10.)

Sadutusmenetelmää kehitettäessä haluttiin muuttaa aikuisten ja lasten välisiä puheenvuoroja niin, että lasten puheenvuorot saisivat suuremman merkityksen kommunikoinnissa (Karlsson 2003, 106). Sadutuksen avulla on mahdollisuus kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja opettajan ja oppilaan välillä. Se on ajatusten valloilleen päästämistä ja parhaimmillaan avointa kanssakäymistä sekä toisen ihmisen kunnioittamista. Positiivisia ajatuksia herättävänä sekä kannustavana menetelmänä se sopii mainiosti opetuskäyttöön. Sadutuksessa näkyy ihmiskunnan tarinaperinne ja tapa ajatella kertomuksen kautta. Kertoja luo omaa tarinaansa ja se syntyy vuorovaikutuksessa kertomusta arvostavan kuuntelijan kanssa. Sadutuksen on tutkittu kehittävän myös oikeinkirjoitusta ja ääneen lukemista (Karlsson 2003, 29–30, 149). Sadutuksen avulla on mahdollista päästää piilossa olevat ajatukset näkyviin. Kun oppilaan ajatukset tulevat kuulluksi, on mahdollista päästä syvemmälle kappaleeseen oppilaan omien mielikuvien ja näkökulmien kautta.

On olemassa perussadutusta, aihesadutusta, sadutusdokumentointia ja erilaisia sadutussovelluksia. Perussadutuksessa aihe on vapaa ja kertojan valitsema, tällöin kyseessä on niin kutsuttu aito kohtaaminen. Tarinaa tai satua ei tulkita tai arvioida ja sen tekijänoikeus on kertojalla. Aihesadutus puolestaan sisältää jonkun aiheen, josta kertoja haluaa kertoa. Aihe on hyvä rajata, jolloin vältetään rönsyilemästä liikaa. Myöskään aihesadutus ei sisällä saduttajan arviointia tai tulkintaa. Kolmas laji, sadutusdokumentointi mahdollistaa saduttajan omien tuntemusten ja ajatusten kirjaamisen sadustilanteessa: Saduttaja voi kirjoittaa muistiin esimerkiksi lasten leikin käänteitä tai tarkkailla jotain ongelmaa ja pitää päiväkirjaa tapahtumista. Tämä vaatii kuitenkin syyn tai kohteen, ketä varten dokumentointia tehdään ja mitä tilanteesta halutaan saada irti. Dokumentointi voi olla aiheesta, joka on ennalta päätetty, se voi olla myös avointa, mutta tällöin kaikkea voi olla vaikea saada kuvatuksi tai kirjatuksi. Kun halutaan dokumentoida jotakin ilmiötä, ovat keskipisteessä kaikki aiheeseen liittyvät ajatukset ja teot. (Karlsson 2003, 90–97, 115.)

Sadustilanteet tunneillani ovat koostuneet pääosin perussadutuksen ja aihesadutuksen välimaastosta, jolloin oppilas on muun muassa päättänyt sadutettavat soittokappaleet. Sadutusdokumentointia olen hyödyntänyt omien ajatusteni ja toimintani tarkkailussa ja

pyrkinyt tallentamaan omia mietteitä muutamien sanoin joko tunnilla tai tunnin jälkeen. Ne ovat auttaneet itseäni kehittämään esimerkiksi oppilastuntemusta tai tekemään valintoja ohjelmistojen suhteen. Muistan erään kappaleen jonka ajattelin olevan oppilaalle hankala niin rytmisesti kuin melodisesti. Päätin saduttaa oppilasta ja tarkistaa pitikö oma ajatukseni paikkaansa. Valmistauduin sillä hetkellä myös siihen, että oppilas ei halua kertoa kappaleesta mitään tai tarinaa ei tule. En rajannut aihetta mitenkään vaan oppilas sai kertoa kappaleesta jotain, minkä koki sillä hetkellä tärkeäksi. Oppilas halusi kertoa tarinan kappaleen sisällöstä jonka kirjasin ylös, odotin kuitenkin, että hän kertoo tai näyttää minulle ne kohdat kappaleesta, jotka tuottivat ongelmaa. En saanut suoraa vastausta omaan ajatukseeni, onneksi, sillä oppilaan oma tarina avasi muita keinoja käsitellä kappaletta rytmiiikan ja melodiakulkujen ratkaisemiseksi.

Tuula Steniuksen (2004) eräs haastateltava kokosi ajatuksiaan näin:

”Saduttaminen on annettu aika toiselle ihmiselle, täydelliselle kuuntelijalle ilman kommentteja ja kritiikkiä. Tässä maailman ajassa kuuntelijoita ei ole liikaa, mutta puhujia kyllä löytyy.” (Stenius 2004, 29.)

Sadutus ei ole pelkkää tuottamista, se on ennen muuta ajatusten ja tarinoiden vastaanottamista ja niiden eteenpäin viemistä. Sadutus ei myöskään ole tehtävä, jonka aikuinen on tehnyt lapselle, vaan se perustuu aitoon kuuntelemiseen ja vastavuoroiseen toimintaan lapsen ja aikuisen kesken. Tutkimusten mukaan sadutusmenetelmä on osoittautunut ennen muuta aikuisten oppimisen, muuttumisen ja työn kehittämisen välineeksi. (Karlsson 2003, 115, 81.)

3.3 Tarinasäveltäminen ja laulupiirtäminen

Tarinasäveltäminen ja laulupiirtäminen ovat uusimpia, kehitettyjä versioita sadutusmenetelmän rinnalla.

Tarinasäveltäminen on musiikkiterapeutti Hanna Hakomäen kehittämä menetelmä, joka perustuu vapaaseen musiikilliseen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen. Se on myös musiikillisen ja sanallisen kohtaamisen työtapaa, jonka idea on saanut alkunsa käytännön työssä lasten parissa. Se sopii hyvin luovan ilmaisun keinoksi, sekä soiton- ja musiikinopetuksen menetelmäksi. Tarinasäveltämistä voi soveltaa monenlaiseen käyttöön, niin erityistä tukea tarvitsevien kanssa, kuin musiikkiterapian lähestymistavaksi tai yksilö- ja ryhmäopetuksessa. Tarinasäveltäminen on uusi keino itseilmaisun kehittämisessä, se antaa tunteiden, ajatusten ja kokemusten tulla kuulluksi ja nähdyksi. Se perustuu

vuorovaikutukseen ja teokset kirjataan aina muistiin. Tarinasäveltämisessä keskitytään lapsen omiin ajatuksiin, tunteisiin ja kokemuksiin ja se tukee lapsen kokonaiskehitystä ja kokonaisvaltaista oppimista sekä perustuu luovaan, musiikilliseen, motivoivaan ja osallistavaan toimintaan. Hakomäki kertoo, että tarinasävellys on muistiin kirjoitettuna teoksena myös kuva, jota katselemalla palautuu mieleen teoksen merkitys ja sen tekemiseen liittyviä muistoja ja tunteita. Teos kertoo tarinaa myös ilman musiikkia, teoksen nimen, mahdollisen laulun tai kertomuksen sanojen kautta. Tarinasävellyksen voi siis kuulla omassa mielessään ilman musiikkia. (Hakomäki 2005.) Omassa opetustyössäni tarinasävellystä en ole semmoisenaan käyttänyt, mutta sovellettuna kylläkin. Oppilaani ovat keksineet esimerkiksi kappaleen nimestä tarinan koko kappaleelle, jonka olen kirjoittanut ylös ja sitä kautta he ovat piirtäneet tai kirjoittaneet. Seuraavalla tunnilla on soitettu piirretystä kuvasta tai kirjoitetusta tarinasta.

Laulupiirtämisen on kehittänyt Minna Lappalainen. Hän on tehnyt siitä kirjan *Laulava Kynä*. Laulupiirtäminen on toimintaa, jossa yhdistyvät laulu ja kuvallinen ilmaisu yhtäaikaaisesti. Se voi olla piirtämistä kuvaobjektista laulun aikana tai se voi olla vapaata tunnelman tai liikkeen visualisointia laulun säestämänä. Laulupiirtämistä voi käyttää monenlaisissa tilanteissa kuten musiikki- ja piirustustuokion yhteydessä, rentoutumisessa tai hiekkataideteosta tehdessä. Se sopii myös erityislasten kanssa toimimiseen mainiosti. Laulupiirtäminen kehittää visuaalista hahmottamista, kielen ymmärtämistä ja tuottamista, motoriikkaa ja luovaa ilmaisua. Se toimii vuorovaikutuksen välineenä niin lasten kuin muidenkin ikäryhmien kanssa. (Lappalainen 2012, 6.) Laulupiirtämisestä on piirteitä omassa toiminnassani oppilaiden kanssa sovelletussa muodossa. Oppilaani ovat piirtäneet tai vaikkapa maalanneet soitettavista kappaleista omat ajatuksensa näkyviin.

4 SADUTUS PIANONSOITONOPETUKSESSANI

Kerron tässä luvussa omasta opetusfilosofiastani ja siitä, miten olen sadutusta käyttänyt omassa opetuksessani. Etsin vastausta siihen, mitä vaikutusta saduttamisella on oppilaan soitolle. Pohdin myös sitä, kehittääkö sadutusmenetelmä vuorovaikutusta ja muuttaako osallistava opetus sadutuksen myötä lasten ja nuorten käyttäytymistä tunneilla. Entä mitä luovuus on? Miten temperamentit näkyivät tunneillani tai sadutustilanteessa? Millaista arviointia nykypäivän musiikinopetus tarvitsee ja miten se suhteutuu sadutukseen.

Opettajan työssä itsereflektiolla ja oman työn kehittämisenellä on suuri merkitys. Omassa pianonsoiton opetuksessani havaitsin, että uutena asiana sadutus ei ollutkaan kaikille oppilailleni kovin toivottu muutos, joten täytyi tehdä ratkaisuja sen suhteen, minkä verran sadutusta kunkin oppilaan kanssa oli mahdollista tehdä. Oli myös tärkeää tietää, kuka oli oikeasti kiinnostunut sadutuksesta ja kuka ei. Jäin miettimään, onko oikein lähteä muuttamaan perinteisillä menetelmillä toteutettua musiikinopetusta, onko se siis mahdollisuus vai joillekin jopa kiusallinen tilanne? Pohdinnan kohteena koko projektissa olivat myös omat tavoitteeni, havaintoni ja kokemukseni. Luvun loppupuolella esittelen sadutuksen etuja ja hyötyjä ja muutaman materiaalin tunneilta.

4.1 Opetusfilosofiani

Olen huomannut, että opetusfilosofiassani on piirteitä humanistisesta ja konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä, mutta pianonsoitonopettajan ammatti sisältää paljon osa-alueita muistakin oppimiskäsityksistä kuten esimerkiksi behaviorismista. En ole koskaan halunnut perustaa opetustani orjallisesti pelkästään tiettyihin oppimiskäsityksiin, vaan pyrkinyt olemaan avoin ja kuulemaan tunneilla oppijaa. Kaikki vaikuttaa kaikkeen – periaatteella olen huomannut olevan paljonkin painoarvoa: Ihmiset ovat erilaisia, toimintatavat ovat erilaisia ja työskentelytapoja täytyy soveltaa lähes joka tunnille; milloin ratkotaan kehorytmiikan ja liikunnan avulla rytmejä ja milloin oppilas saa kotitehtäväkseen kuunnella kappaleita ja tutkia nuotteja samanaikaisesti.

Kuvaan seuraavaksi kahta oppimiskäsitystä, humanismia ja konstruktivismia. Humanistinen oppimiskäsitys (Verkkoluotsi 2012a) on yksilöiden kohtaamista oppimistilanteessa, oppilaan oman aktiivisen toiminnan tukemista sekä opiskelijan kasvun ja kehittymisen tukemista. Humanistisessa oppimiskäsityksessä tuetaan opiskelijan kasvua

ja kehitystä persoonana sekä huomioidaan ihmisen sosiaaliseen ja vuorovaikutukseen pyrkivää luonnetta. Tällöin yhteistoiminnalliset opiskelumuodot ovat erittäin tärkeitä. Opettajalla ei välttämättä ole selkeää tuntisuunnitelmaa, vaan hän voi käyttää joustavia ja yksilöllisiä vaihtoehtoja opetuksessaan. Opettaja nähdään auttajan roolissa, joka asettaa välttämättömät rajat ja suuntaviivat opetukseen. Opiskelija taas nähdään vapaana, mutta vastuuta kantavana omasta oppimisestaan, ja hän hyödyntää aikaisempia kokemuksia uutta oppiessaan. Opiskelija on siis hyvin itseohjautuvainen. Jokaiselle opiskelijalle annetaan yksilöllinen palaute ja arviointi, ilman vertailua muihin kanssaopiskelijoihin. Arviointi kohdistuu oppimisprosesseihin, jotka voivat olla hyvinkin erilaisia. Myös opiskelijan itsearviointilla on merkittävä painoarvo. (Verkkoluotsi 2012a.)

Konstruktivistinen oppimiskäsityksessä oppiminen nähdään tiedon yksilöllisenä rakentamisena. Opiskelijan omilla tiedoilla on merkitystä silloin kun rakennetaan uutta tietoa. Opettaja ei siirrä tietoa opiskelijalle, vaan kannustaa ja tukee opiskelijaa aktiiviseen ajatteluun ja pohdintaan. Opiskelija on aktiivinen, asettaa tavoitteita itselleen ja pyrkii itseohjautuvuuteen. Hän tiedostaa, ymmärtää ja arvioi omia kokemuksiaan sekä jäsentää ja tulkitsee tietoa aiemman tiedon pohjalta. Opiskelija hyödyntää erilaisia oppimisstrategioita ja osaa hyödyntää kokemuksiaan. Palautteen annossa ja arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen ja arvioidaan koko oppimisprosessia. Mahdollisuus arviointiin on niin opiskelijalla kuin opettajalla. (Verkkoluotsi 2012b.)

Opetustyössäni käytännön taustalla ovat vaikuttamassa muun muassa teoriat humanistisesta ja konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä. Minun päätehtäväni opettajana on tukea opiskelijan omia pohdintoja ja oivalluksia, ohjata ja antaa neuvoa tarvittaessa. Toki esimerkiksi soitossa ilmeneviin teknisiin asioihin on puututtava heti, jolloin on mahdollista välttyä väärin oppimiselta ja turhalta työltä. Opettajan ja oppilaan tehtävänä on taas luoda yhteiset tavoitteet soitonopiskelussa. Kummallakin voi olla myös omia tavoitteita, joista ei välttämättä puhuta. Oppimisprosessin pieniä tavoitteita voivat olla esimerkiksi ilmaisukyvyn kehittäminen tai syventyminen asteikkojen maailmaan – niitä liikaa pönttäämättä – pelkästään kappaleiden kautta. Erilaisten toimintamuotojen kokeileminen innoittaa minua opettajana. Pianonsoitossa instrumentti sitoo soittajaa paikalleen, joten on tärkeää kehitellä soittomotivaation ylläpitämiseksi muutakin toimintaa soiton lomaan.

Erilaiset oppijat ovat rikkaus: Jos kaikki oppisivat samalla tavalla, koituisi tylsyys epäilemättä kaikkien kohtaloksi tunneilla. Opettajan näkökulmasta katsottuna erilaiset oppijat ovat hyviä opettajia ja heidän oppimistapansa antavat virikkeitä opetukseen. Humanistinen ja konstruktivistinen oppimiskäsitys sallivat tehdä valintoja omassa opetuksessa ja tukevat opiskelijaa ja hänen omia kokemuksia. Normaali oppilas on myös hän, jolla on motorisia ongelmia hallita pianonsoiton teknisiä harjoitteita tai vaikeuksia nähdä kaksi riviä nuotteja yhtä aikaa. Cantell (2010) tiivistää ajatukset näin:

”Onkin parempi, että `normaalius` yhdenmukaistavana tavoitteena unohdetaan ja arvokkaaksi asiaksi nostetaan pikemminkin jokaisen oppilaan erityisyyden kunnioittaminen” (Cantell 2010, 90).

Myös Abraham Maslow (elinvuodet 1908–1970), joka on yksi humanistisen psykologian perustajista, korostaa filosofisessa suuntautumisessaan yksilön ainutlaatuisuutta ja sitä, ettei kukaan voi määrätä kenenkään elämää neuvoilla (Uusikylä 2012, 41). Maslow kiteyttää toimivasti ajatuksen humanistisesta ja konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä, vaikkakin hieman karrikoidusti.

4.2 Sadutuksen työtapoja

Soitonopetuksen yhteyteen olen tuonut erilaisia työtapoja keventämään soitonopiskelua kuten esimerkiksi improvisointi, vapaa säestys, omien kappaleiden keksintä, tarinasäveltäminen ja kuvallinen ilmaisu. Toisinaan minä ja oppilaani yhdistimme sadutuksen näihin työskentelymuotoihin, mutta pääasiallisesti sadutus tapahtui oppilaan omista soittokappaleista käsin. Sadutuksen eniten käytetyiksi välineiksi nousivat piirtäminen, maalaaminen ja kirjoittaminen. Lisäksi oppilas sai myös itse päättää, mikä sillä hetkellä tuntui luonnolliselta tavalta ilmaista musiikkia, näistä esimerkkinä sarjakuvan teko. Kuvan piirtäminen ja muut tehtävät, joita sadutukseen yhdistin, jäivät oppilaalle usein kotitehtäviksi ajan puutteen vuoksi. Tähän on liittynyt kuitenkin ajatus siitä, että pienet kotitehtävät motivoivat oppilaan harjoittelemaan läksyksi saatuja kappaleita itsenäisesti. Itse sadutus tai tarina on täten jäänyt tunnilla tehtäväksi osioksi. Sadutustilanteet olivat ikimuistoisia ja etenkin tunne pysähtymisestä siihen hetkeen on jäänyt mieleeni.

Sadutus on esiintynyt pianotunneillani monessa muodossa: a) Kun oppilaan oma ajatus kappaleesta jäsenyi esimerkiksi kuvan muotoon, oli se enää ”sadutusta vaille valmis paketti”. b) On myös ollut tilanteita, jolloin olen saduttanut oppilasta ennen kuin hän on

ilmaissut tarinansa omalla valitsemallaan tavalla. c) Joskus myös keskustelut kappaleista saattoivat olla pohjustuksena kappaleen tunnelmaan pääsyssä. Itse sadutustapahtuma meni niin, että pyysin oppilastani kertomaan tai kuvaamaan asioita, mitä jokin musiikkikappale tai piirretty kuva heissä herättää. Kirjasin tunneilla tarinoita ylös ja oppilaani saivat korjata tarinaa, jos siltä tuntui. Satua ei tulkittu mitenkään, jos oppilas itse ei halunnut. Kuuntelemalla ja kirjaamalla sain näin mahdollisuuden tutustua oppilaisiini.

Osittain sadutusprojektini sisälsi myös aihesadutuksen piirteitä: Musiikki sinänsä on jo aihe. Aihesadutus on saduttamista yhdessä päätetystä aiheesta. Kertoja voi kuitenkin tehdä aloitteen siitä, mistä haluaa tarinaa kertoa (Karlsson 2003, 12). Aihesadutukseen voi siirtyä siinä vaiheessa, kun sadutuskertoja on ollut useampia ja ilmapiiri on avoin (Karlsson 2003, 47). Aihesadutus antaa vapauden kertoa juuri siitä aiheesta tai asiasta, mikä on kertojan mielen päällä, esimerkiksi koulupäivästään. Saduttajalla on hyvä olla rajat ja ajankäyttö tiedossa. On huomattava, että sadutus ei kuitenkaan ole soittotuntien päätarkoitus vaan toimii ikään kuin loppukevennyksenä improvisaation tapaan ja käsittelee syventäen ja innostaen soittoon liittyviä asioita.

4.3 Dialogisuus ja temperamentit vuorovaikutustilanteessa

Vuorovaikutus on parhaimmillaan avoimuutta, keskustelua, kuuntelua ja ennen kaikkea toisen kohtaamista siinä hetkessä. Tärkeää on se, että jokainen otetaan huomioon sellaisenaan kuin on. Kyseleminen ei perustu aitoon vuorovaikutukseen, ei huomioi oppilasta eikä johda oppimiseen. Jos esimerkiksi opettaja kyselee oppilaaltaan asioita, jää tilanteesta melko yksipuolinen kuva niin opettajalle kuin oppilaallekin. Vuorovaikutustilanne, jossa oppilas saa vapaasti kertoa omista ajatuksistaan joko opetettavasta aiheesta tai muusta, jättää pysyvemmän jäljen sekä oppilaan että opettajan mieliin, kuin tilanne jossa opettaja ohjaa tai johdattelee omien kysymyksiensä kautta oppimistapahtumaa. Vuorovaikutustilanne tuottaa tulosta silloin, jos se on vastavuoroista, kohtaavaa ja osallistavaa. Oppilas saa arvokkaan vuorovaikutuskokemuksen, kun opettaja huomioi hänen ajatuksensa ja lähtee viemään opetusta hänen ajatuksensa pohjalta (Cantell 2010, 60).

Olen saduttamalla pyrkinyt ratkaisemaan omaa yksinpuheluani sekä toisinaan ilmennyttä passiivisuutta tunneilla. Toiset ovat luonteeltaan hiljaisia, jolloin vuorovaikutus saattaa jäädä aika lailla yksitoikkoiseksi, mutta sadutuksen myötä hiljaisetkin oppilaat ovat saaneet

äänensä kuuluviin. Temperamentit, jotka ilmenevät meissä esimerkiksi hiljaisuutena tai nopeana reagoitina, ohjaavat toimintaamme niin soittotunnilla kuin kotiaskareita tehdessäkin. Keltinkangas- Järvinen (2006) ja Dunderfelt (2012) toteavat temperamentin olevan ihmisen yksilöllinen reagoimistapa asioihin. Temperamentti on joukko synnynnäisiä taipumuksia tai valmiuksia, jotka tekevät ihmisten reagoimistavoista erilaisia heidän tulkitessaan ulkomaailmaa tai ihmisissä itsessään herääviä emotionaalisia ja fysiologisia tiloja. Temperamentit selittävät sen, miksi sama asia aiheuttaa toiselle pelkoa ja toiselle se on jännitystä tai miksi joku selviytyy eri tilanteissa nopeammin kuin toinen. Myös hiljaisuus ja äänekkyyys selittyvät temperamenteilla. Se mitä temperamenttia itse kukin edustaa lapsuudessa, säilyy läpi elämän, mutta iän myötä monille avautuu myös uusia puolia itsestään. Iän myötä jokaiselle ihmiselle kehkeytyy omat tapansa käsitellä asioita ja erilaisia tunteita ja se miten voimakkaasti kukin reagoi, riippuu monen asian summasta, muun muassa ihmisen persoonallisuudesta. (Keltinkangas-Järvinen 2006, 24–32; Dunderfelt 2012, 11–21.) Temperamentit näkyivät sadutustilanteessa muun muassa torjuntana ja innostuneisuutena. Se jonka olin pianotunneillani tottunut näkemään hiljaisena ja arkana, ei innostunut uudesta tavasta eikä myöskään pitänyt omien mielipiteiden kertomisesta. Vastakohtana oli oppilas, joka halusi innokkaasti lähteä kokeilemaan uutta ja erilaista. Tilanteen hän näki ennemminkin mahdollisuutena kuin uhkana. Pari oppilasta jopa kertoi heti, ettei lähde mukaan sadutukseen. Arvelin sen johtuvan iästä ja omista selkeistä tavoitteista musiikinopiskelussa.

Tulkitsemme oppilaitamme persoonallisuuden ja monen muun asian kautta. Viikoittaiset kohtaamiset soittotunneilla opettajan ja oppilaan kesken ovat murto-osa siitä, mitä oppilas viettää esimerkiksi perheensä kesken. Vuorovaikutustilanteet soittotunneilla ovat lyhyitä, mutta saattavat hetkessä muuttaa käsitystä oppilaasta, antavat uusia näkökulmia erilaisista asioista ja myös kannustavat sekä oppilasta että opettajaa yhteiseen päämäärään pianonsoitonopiskelussa. Opettajalla on merkittävä ja tärkeä rooli osana oppilaan sosiaalista verkostoa ja hänen kehittymistään. Opettaja toimii myös kasvattajan tehtävässä ja sillä on merkitystä oppilaan itsetunnon kehittämisessä ja säilyttämisessä. Oppimisen ilo on yksi oppimisen edellytyksistä sekä merkki oppilaan omasta aktiivisuudesta. Oppimisen ilo kumpuaa konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä ja sen merkitys näkyy muun muassa itsetunnon kehittämisessä. Etenkin nuorelle pianonsoitonopiskelijalle vahva itsetunto luo turvaa, jota hän pystyy hyödyntämään tutkintotilanteissa ja muissa esiintymisissä. Jos oppilas kokee myönteisiä oppimiskokemuksia, on sillä positiivinen vaikutus itsetunnolle.

Lapsen ja nuoren kehityksen kannalta myönteiset kokemukset kannustavat kokeilemaan uusia asioita ja kehittävät sosiaalisia taitoja. Cantell toteaa, että vuorovaikutus- ja kohtaamistilanteet ovat tärkeitä opettajalle ammatillisen kehityksen näkökulmasta ja oppilaalle ihmisenä kasvamisen kannalta (Cantell 2010, 9).

Mitpä dialogisuus sitten on? Dialogisuus tekee oppimistilanteesta aktiivisen ja antaa oppilaalle mahdollisuuden pohtia vapaasti asioita ja näin mahdollistaa myös vapaan keskustelun opetettavasta aiheesta opettajan kanssa. Rantala (2006) toteaa, että niin sanotusti vapaan oppilaan tunnistaa uteliaisuudesta ja luovuudesta. Oppimisprosessissa vapaus on sitä, että oppilas saa valita, miten hän vastaa tehtävän asettamaan haasteeseen. (Rantala 2006, 50.) Vapaus tarkoittaa tällöin myös vastuuta niin opettajalta kuin oppilaaltakin. Pieni soitonopiskelija pystyy tuskin täysin kantamaan vastuutaan opittavista asioista, tehtävistä tai on tietoinen siitä miten haluaa oppia, mutta on useimmiten utelias kokeilemaan ja oppimaan uutta. Pieni soitonopiskelija on myös valmis kommunikatiiviseen dialogisuuteen.

Rauno Huttunen (Teoksessa Vainio 2009) on luonut kommunikatiivisen eli dialogisen opettamisen viisi periaatetta: 1. osallistumisen periaate, 2. sitoutumisen periaate, 3. vastavuoroisuuden periaate, 4. vilpittömyyden ja rehellisyyden periaate sekä 5. reflektiivisyyden periaate. Osallistumisen periaate tarkoittaa sitä, että oppilas on aktiivinen ja kiinnostunut opetettavasta aiheesta. Sitoutumisen periaatteen tarkoituksena on opettajan ja oppilaan yhteisymmärryksen luominen. Vastavuoroisuus taas kehottaa kunnioittamaan toista ihmistä sellaisena kuin hän on. Vilpittömyys ja rehellisyys kannustavat hyvään ja rakentavaan palautteeseen. Reflektiivisyyden periaate tarkoittaa, että tutkii omaa toimintaansa kriittisesti ottaen huomioon omat ennakko-oletukset. (Huttunen teoksessa Vainio 2009, 12–13.) Vainio toteaa avoimesta dialogisuudesta, että oppimiskokemuksessa on tärkeää pyrkiä subjektiivisen kokemuksen säilyttämiseen ja hyväksymiseen. Avoimen dialogin peruspilari on avoimuus ja hän toteaa vielä että ”mitään tai ketään ei tulisi pitää itsestään selvyytensä.” (Vainio 2009, 11.) Steniuksen tutkimuksesta kävi ilmi, että sadutus on dialogiin johtavaa tai sanatonta dialogia, joka ilmenee vastavuoroisuuden kokemisena, vaikka sadutustilanteessa vain toinen puhuu ja toinen on hiljaa (Stenius 2004, 14). Erilaiset vuorovaikutus- ja kohtaamistilanteet tukevat sekä opettajan, että oppilaan tavoitteita ja keskinäistä luottamusta. Sadutuksen avulla avautui mahdollisuus kehittää ja parantaa

vuorovaikutustaitoja oppilaan kanssa. Vuorovaikutustaidot ovat näin ollen tärkeimpiä opettajantyön välineitä.

4.4 Osallistava opetus

Omaehtoinen kiinnostuminen asioista, uusien asioiden tutkiminen ja löytäminen ovat tarpeellisia nuoren ja lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Myös erilaisten opetustapojen kokeileminen on tärkeää, koska jokainen on yksilö ja kaikilla on omat tapansa oppia asioita. Oppiminen rakentuu loppupeleissä oppilaan omiin kokemuksiin ja ymmärtämykseen asioista. Osallistava opetus antaa opettajalle välineitä opetuksen suunnitteluun ja se tukee monella tavalla oppilaan oppimista. Cantell (2010) toteaa osallistavien menetelmien käytön opetuksessa muuttavan opettajan toimintaa opettamiskeskisestä ohjauskeskeiseksi. Se ei tarkoita opettajan roolin vähentymistä, vaan muutosta keskipisteessä olemisesta sivulla olemiseen. Kummankin roolit ovat siis yhtä merkityksellisiä. Ohjaava opettaja saa tässä tapauksessa mahdollisuuden tarkkailla oppilaitaan ja tukea erilaisia oppijoita. Tällöin autetaan sekä hiljaisia että paljon äänessä olevia oppilaita. (Cantell 2010, 19.) Karlssonin (2003) mukaan osallistavassa toimintakulttuurissa jokaisen työpanos on tärkeä ja jokaisen omat tiedot ja näkökulmat ovat yhteisen toiminnan rakennuspalikoita. Lisäksi ihminen kokee olevansa osallinen ja merkityksellinen silloin, kun voi itse vaikuttaa omiin asioihin. (Karlsson 2003, 84, 110.) Osallistavat menetelmät, kuten sadutus, antavat oppilaalle tilaa toimia ja oivaltaa oppimiseen tai omaan itseensä liittyviä seikkoja.

4.5 Luova ilmaisu

Olen saanut tehdä opetustyötä erilaisten sijaisuuksien ja omien opetusharjoitteluiden kautta. Olen kohdannut hyvinkin erilaisia soittajia, niin harrastelijoita kuin pitemmälle tavoitteensa asettaneita oppilaita. Ilmaisullisten taitojen osalta oppilaat ovat olleet myös erilaisia: mukaan on mahtunut uskalikkoja, jotka heittäytyvät musiikin vietäväksi, mutta myös sitten niitä, jotka tarvitsevat jatkuvaa kannustamista ilmaisun ja muiden musiikillisten asioiden opiskelussa. Musikaalisuudella ja ilmaisulla olen havainnut olevan merkittävän yhdistävän tekijän: On valtavan hienoa nähdä, miten nopeasti kappaleet voi oppia, jos oppilaalla on jonkinlainen soiva käsitys soitettavista kappaleista. Tarinan etenemisen on voinut tällöin todella kuulla soitosta.

Opetettavat asiat eri musiikkikappaleissa ovat itselleni opettajana useimmiten selkeitä ja niihin sisältyy omia mielikuvia, joiden kautta opetan asioita. Tärkeää on saada oppilaankin oma mielikuviitus laukkaamaan ja luovuus valloilleen koko oppimisprosessia ajatellen. Ilmaisuu on oppilaalle hankalaa varsinkin silloin, jos kappaleen rytmikuviot tai jokin melodia on vielä ”pelkkiä mustia ja valkoisia koskettimia” tai paperilla näkyviä nuotteja. Sadutus on antanut mahdollisuuden lähteä ratkomaan näitä hankalia asioita. Piirtämällä tai kirjoittamalla oppilas on saanut kappaleesta esiin aivan toisen puolen. Tämän jälkeen on ollut helpompi lähteä harjoittamaan kappaletta uudestaan, jos kappaleessa ilmenneelle hankalalle paikalle on löytynyt ”ihan oikea nimi”. Mielikuva on tällöin löytynyt oppilaan omasta ajatusmaailmasta ja omakohtainen kokemus sitä mukaa syventynyt. Kappaleet, joilla on jo valmiiksi nimi, mahdollistavat mielikuviitusleikin kautta pääsyn kappaleen ytimeen. Näin ollen rytmit ja melodiat saavat heti jonkin merkityksen oppilaan soitossa. Mitä enemmän kappaleisiin voi yhdistää erilaisia omia mielikuvia tai tarinoita, sitä helpommaksi käy tie teknisten asioiden oppimiseen.

Myös tunteilla on merkittävä osuus ilmaisussa: ilman tunteita musiikki tuskin jättää jälkeä soittajan tai kuulijan muistiin. Musiikin harrastaminen on yksi mahdollisuus ilmaista tunteita – toki se on haasteellista, mutta tärkeää oppijan kannalta. Opettajan ja oppilaan yhteistyöllä on mahdollisuus aukaista mahdollisia tunnelukkoja ja päästä käsiksi tunteisiin, joita kappaleet herättävät oppijassa. Tunnekokemukset ovat totta, joten niillä on suuri merkitys oppimisprosessissa ja erilaisten asioiden muistamisessa esimerkiksi soittotunneilla, matineoissa tai tutkintotilanteessa. Positiiviset tunteet ja ilo lisäävät oppimisen laatua, kiire taas on esteenä oppimiselle tai ilon kokemiselle (Rantala 2006).

Dolf Grunwald (1997) kertoo, että oppimisessa on hyvä käyttää kaikkia aisteja: näkö, kuulo, liike, kosketus ja tunto. Tällöin kokemukset ja aistiärsytykset saavat enemmän merkitystä. Yhden tai useamman aistin tietoisella käyttämisellä pystymme terävöittämään havaintojamme ja elämyksiämme. Hän puhuu myös spontaanista tavasta lähestyä omaa soittoa. Se on kykyä reagoida johonkin asiaan ilman, että annamme esimerkiksi pelon virheiden tekemisestä tai opettajan läsnäolon vaikuttaa omaan tekemiseemme. Tavoitteena on hakea vaputta ja omaa sisäistä tahtoa soittoon tätä kautta. Grunwaldin mukaan on olemassa erilaisia tekniikoita spontaanin lähestymistavan kehittämiseen sekä irtipääsyyn kaavamaisesta suhtautumisesta nuottikuvaa kohtaan. Irtautumista voi harjoitella esimerkiksi soittamalla kappaleesta kolme erilaista versiota, jotka eivät yksikään ole

säveltäjän version kaltaisia. Kyse ei ole pilailusta, vaan erilaisten harjoitusten tarkoituksena on saada soittajan suhtautuminen musiikkikappaleeseen muuttumaan avoimempaan ja luovempaan suuntaan. Hänen mukaansa tie inspiraatioon ja äkillisiin päänäpistöihin tehdään sillä selväksi. Tulkintaan ja tarinan kerrontaan on helppo siirtyä sitä mukaa, kun spontaani lähestymistapa on käynyt tutuksi. (Grunwald 1997, 240–241, 251–253, 257.)

Mistä luovuuden sitten tunnistaa? Luovuutta on tutkittu kautta historian. Sitä, kenet katsotaan luovaksi ihmiseksi, on jaoteltu niin historian, psykologian kuin perimänkin perusteella. Luovuustutkija Kari Uusikylä kuvaa luovan henkilön piirteitä mm. kyvyksi nähdä ongelmia ympärillään, luova henkilö tuottaa uusia omaperäisiä ideoita ja on myös joustava. Uusikylä kehottaa välttämään ”vanhoihin kaavoihin kangistumista”. Luova ihminen luo tyhjästäkin jotain, organisoi ideoita laajoiksi kokonaisuuksiksi ja näkee asioissa monta puolta. (Uusikylä-Piirto 1999, 21–22; Uusikylä 2012, 19–20.) Maslowin mukaan luovuuden edellytyksenä ovat rohkeus, vapaus, spontaanius ja itsensä hyväksyminen (Maslow teoksessa Uusikylä 2012, 42). Taas Grunwaldin mukaan jokainen voi olla luova, kun vain saa siihen ärsykeitä. Ihmiset, joilla on vahva ego, vähän torjuntakäyttäytymistä ja paljon löytämisen tarvetta ovat niitä, jotka kannustavat itseään luovuuteen. Suurin osa tarvitsee kuitenkin vielä lisäksi sysäyksen tai kehotuksen siihen. (Grunwald 1997, 227.)

Grunwald on laatinut luovan työskentelyn edistämiskeinoista ja tekniikoista erilaisen listan, joilla opettajan on mahdollista edistää luovuutta tunneilla: *Assosioimalla* eli yhdistämällä kappaleen herättämiä ajatuksia ja tuomalla ne osaksi soittoa. *Symbolisoimalla* kappaletta esimerkiksi johonkin väriin tai kuvaan. *Ruumiinkielen symboloinnilla* taas tarkoitetaan tunnetta omassa kehossa soiton aikana. *Itsetarkkailun* tarkoituksena on tuoda tunnetta esiin kappaleesta ja antaa sille jokin merkitys. *Eläytymällä* esimerkiksi avoimen ihmisen tavoin kappaletta soittaessa saadaan kappaleeseen toinen näkökulma. *Puoliverbaalinen lähestymistapa* viittaa henkilön omiin vahvuuksiin, esim. runon kirjoittamiseen. *Paradoksisesta näkökulmasta* katsottuna tarkoituksena on tehdä virheitä tahallisesti. *Itsestä irrottautuminen* taas innostaa kokeilemaan ajatusta siitä, miten joku muu soittaisi kappaleen. *Soitinsuhteen symbolisoinnilla* Grunwald tarkoittaa soittimen ja oman itsensä suhdetta toisiinsa eli onko soittaminen vanhempien hartain toive vai omasta innostuksesta toteutuva harrastus. (Grunwald 1997, 271–277.)

Grunwaldin oppeja hyödyntäen olen kokeillut tunneilla esimerkiksi spontaania lähestymistapaa improvisaation kautta. Improvisaatio on ollut joko yhteistyötä oppilaan kanssa yhdessä keksitystä aiheesta tai oppilaan valitsemasta, jolloin tilanteessa oppilaan mielikuvitus on ollut rajana. Tämän avulla olen ratkonut klassisen musiikin soittamiseen liittyvää pelkoa väärin soittamisesta. Tilanne on yleensä vapautunut improvisoidessa ja häivyttänyt pelkoja vääristä äänistä. Luovuuden käytölle on avautunut uusi mahdollisuus oppilaan maailmassa. Joidenkin kanssa olemme ”harjoitelleet” väärin soittamista kappaleiden soiton yhteydessä ja sitä kautta pyrkinyt avaamaan samaista pelkotilaa. Eräällä oppilaalla oli tapana pysähtyä jokaisen väärin soitetun äänen tai tahdin jälkeen ja tämä opittu tapa loppui siihen, kun konkreettisesti sai harjoittaa väärin soittamista.

Luovan työskentelyn edistämiskeinoista ja tekniikoista suurin osa on varmasti käytössä soittotunneilla joko sellaisinaan tai sovellettuna, vaikka niistä ei välttämättä asioiden oikeilla nimillä ääneen puhutakaan. Kekseliäisyys ja innovatiivisuus ovat rajoina opetustyön menetelmien ja toimintamuotojen kehittämisessä. Luovuus on jokaisen ihmisen sisällä oleva arkku, joka täytyy vain avata. Kun sen uskaltaa tehdä, avautuu kaikille osapuolille mahdollisuuksia kehittyä ja kehittää soittotunteja parhaalla mahdollisella tavalla.

4.6 Arvioinnin merkitys

Elämme kilpailuyhteiskunnassa, jossa menestyminen, kunnianhimo ja arviointi ovat melko vallitsevia tekijöitä. Tavoitteellisissa harrastuksissa – kuten soitonopiskelussa – arviointi näkyy jo pienestä pitäen, mutta ovatko numerot tarpeellisia lapsen itsetunnon kehityksen kannalta – vaiko mieluummin pelkkä sanallinen arviointi. Entä sitten, kun ajatellaan musiikkia taiteenlajina, joka vaatii luovuutta, omaa kekseliäisyyttä, vapautta ja omaa tahtoa. Tarvitseeko musiikki arviointia silloinkin? Arvioinnilla on mielestäni merkitystä silloin, kun se toimii oikeiden asioiden puolestapuhujana ja on kannustavaa. Pohdittavaa riittää siinäkin, tuhoaako arviointi joissain tapauksissa luovuuden ja keksinnän.

Sadutusmenetelmä ei perustu arviointiin, vaan suuntaa ajatuksen yksilöihin ja heidän ainutlaatuisuuden huomioimiseen. Karlssonin mukaan arviointi ja arvostelu ohjaavat toimintaa voimakkaasti ja siksi on tärkeää, että sadutukseen ei liity oikein-väärin – kommentteja. Tavoitteellisuus ohjaa toimintaa siihen, että joku määrää mitä saat kertoa tai tuoda julki. Tällöin myös lopputulosta usein arvioidaan. (Karlsson 2003, 111.) Arviointi

suuntaa toimintaa, on arvostelijan puolella, antaa kuuntelijalle suppeammat mahdollisuudet vaikuttaa ja tekee ihmisistä numeroita. Kasvavan lapsen tai nuoren maailmassa arvioinnilla on suurempi merkitys kuin usein ajatellaankaan. Sadutuksen tarkoituksena on päästää irti perinteisestä arvioinnista ja antaa sadunkertojalle vapaus tuoda ilmi omia ajatuksia ja näkökulmia.

Klassisessa musiikissa opetetaan olemaan arvioitavina heti harrastuksen alusta lähtien. Matineat ja tutkinnot saattavat kaventavaa oppilaan mahdollisuuksia ilmaista itseään. Varsinkin lasten ja nuorten kohdalla arvioinnilla on merkittävä vaikutus, sillä he tulkitsevat numerot luonnollisesti henkilökohtaisesti. On vaikeaa erottaa tutkintolapun numero ja oma minä toisistaan, jolloin itsetunto saa kolahduksia. Musiikki yleisesti ottaen on hyvin herkkä taiteenlaji, koska esillä ovat niin fyysinen kuin psyykinenkin minä. Klassisen musiikin tutkinnot ovat tarkkuutta, taitoa, ja kehittymistä seuraavia etappeja, joissa täytyy muistaa paljon yhtä aikaa. Vaikka tutkintotilanteista pyritään tekemään konsertinomaisia, on jännitys aina mukana ja sen jälkeen valtaavaan tyhjyyteen unohtuu ainakin hetkeksi itsearviointi, osaaminen ja kaikki asetetut tavoitteet. Taas on aloitettava kohti seuraavaa etappia. Olisikohan sanallisen ja suullisen arvioinnin lisäämisestä apua myös nuorten tutkintojen arvioinnissa? Kannustetaan harrastamaan, kehittymään ja ilmaisemaan itseään ilman numeroita sekä antamaan tilaa oppilaille, koska jokaisella on jotain sanottavaa. Tätä menoa on kuitenkin kovin hankala harrastaa ilman numeroita ja arviointeja. Cantell (2010) toteaa sanallisen arvioinnin merkityksestä seuraavasti. Sanallista arviointia on mahdollista käyttää kaikissa arviointitilanteissa, se soveltuu tuntitilanteiden, projektitöiden, ryhmätöiden, kokeiden sekä pitkähkön oppimisjakson arviointiin. Numeroarvioinnin sijaan sanallinen arviointi antaa laajemman ja yksityiskohtaisemman käsityksen opitusta perusteluineen ja arvioineen. (Cantell 2010, 111–112.)

Mikä merkitys itsearvioinnilla sitten on? Nykyisen vallalla olevan oppimisenäkemyksen mukaan oletetaan, että oppija kykenee itse tarkkailemaan oppimistaan. Itsearviointi on kuitenkin melko hankala prosessi kokonaisuutena ja vie paljon aikaa. Itsearvioinnin tehtävänä on hyödyttää oppimista ja palvella oppilasta itseään. Koulussa itsearviointi perustuu tavoitteiden mukaisen toiminnan ja tulosten arviointiin. Hankala tehtävä, jossa opettajalla on merkittävä asema tukea ja samanaikaisesti ohjata oppilasta itsearvioinnin polulle. Oikein ohjaamalla ja neuvomalla käsitys itsensä arvioinnista muuttuu itsearvioinniksi ja minäkäsitys saa uutta perspektiiviä. On hyvä asettaa selkeät tavoitteet,

jotta oppilas ymmärtää mitä hän arvioi. Parhaimmillaan itsearviointi saattaa parantaa ja vahvistaa oppilaan käsityksiä itsestä hyvänä oppijana, kaverina ja yhteisön jäsenenä. (Ihme 2009, 97–98.) Tasapuolisuuden nimissä arvioinnissa sekä oppilaalla että opettajalla täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa. Silloin myös molempien itsearvioinnin merkitys eniten korostuu.

Autenttinen eli kvalitatiivinen arviointi on vielä melko tuntematon arviointimenetelmä koulumaailmassa. Tämä arviointi tapahtuu mahdollisimman luonnollisissa tilanteissa ja oppimisen kannalta se kohdistuu mielekkäisiin asioihin ja toimintoihin. Arviointi on tällöin jatkuvaa ja ulottuu pitkälle aikavälille sekä keskittyy oppilaan pitkäjänteiseen seurantaan. (Ihme 2009, 18.) Autenttinen arviointi on mahdollisesti enemmänkin käytössä tulevaisuudessa, myös musiikissa.

Mikä tahansa harrastus on yleensä pitkäaikainen, mutta musiikista ei tule ammattia kuin murto-osalle sen harrastajista. On tärkeää kehittää musiikkiopistojen opetusmenetelmiä ja arviointimenetelmiä niin, ettei harrastuksesta tulisi vain tutkintojen suorittamista tai arviointien ristitulesta olemista. Mielekäs harrastus pysyy pitkään, se on kokemusten jakamista ja parhaimmillaan siitä voi kehkeytyä itselle ammatti. Tärkeää on synnyttää omakohtainen musiikkisuhde, mutta myös mahdollisuus jatkaa sitä läpi elämän.

4.7 Opettajan itsereflektio ja itsearviointi

Opettajan itsereflektion tarkoituksena on herätellä sekä itseään että oppilaitaan toimimaan työssään niin, että se on mielekästä ja suuntaa toimintaa oikeisiin asioihin. Opettajana toimiessani ”kuulostelen” eli reflektoin oppilaan ajatuksia ja mietteitä. Reflektio perustuu vuorovaikutukselle, jossa niin opettajan kuin oppilaan ajatuksilla on merkitystä.

Opettajan itsearviointi palvelee prosessia, jonka tarkoituksena on kehittää opettajaa itseään, opetuksen laatua sekä opettajan ja koulun vuorovaikutusverkostoa. Itsearviointi yhdistetään itsearvostukseen, itsetiedostukseen, reflektiiviseen ajatteluun ja opettajan pedagogisen ajattelun kehittämiseen. Tasokas itsearviointi edellyttää vahvaa itsearvostusta, tietoisuutta omista tavoitteista, työn ydinosaamista sekä menetelmäosaamista tavoitteisiin pääsemiseksi. Tällöin oman toiminnan tavoitteet palvelevat koko organisaation tavoitteita. (Korkeakoski teoksessa Kansanen ja Uusikylä 2004, 159.) Itsearvioinnissa opettajalla on mahdollisuus peilata toimintatapojaan ja katsoa realistisesti tavoitteitaan. Rehellinen

itsearviointi palvelee omaa opettajuutta ja antaa mahdollisuuden kehittyä ja vaihtaa suuntaa, jos siihen näkee aitoa tarvetta. Korkeakoski puhuu itsearvioinnista myös itsereflektion käsitteellä ja sanoo, että itsearviointi on vuorovaikutuksessa ja osittain päällekkäinen sen toiminnan kanssa, jossa opettaja tutkii ja kehittää työtään. Se on myös työkalu, jolla voi pitää korkeatasoista professiota koko työuran ajan. (Korkeakoski teoksessa Kansanen ym. 2004, 161, 165.)

Reflektiivisyys on ihmisen toiminnassa luonteeltaan sosiaalista ja ihminen käsittelee omaa todellisuuttaan vuorovaikutuksen kautta. Todellisuus peilautuu käsityksinä, uskomuksina, mielikuvina ja tunteina, joiden avulla ihminen pyrkii ymmärtämään ulkoista todellisuutta. Samalla hän pyrkii ymmärtämään myös omaa minuuttaan palautteen pohjalta. Jos oman toiminnan arviointi on jatkuvaa, voi se pahimmillaan johtaa varautuneeseen ja jäykkään toimintaan. Tällöin luovuudelle ja kehittymiselle ei jää tilaa. Ammatilliseen kehittymiseen kuitenkin kuuluu olennaisena osana reflektiivinen toiminta. (Tiuraniemi 2002, 9, 32.)

Refleктоimalla omaa käytännön työtä, päätin lähteä kokeilemaan työhöni jotain aivan muuta. Halusin kehittää opetusta perinteisistä keinoista ja tuoda sen vierelle jotain muuta. Perinteisillä keinoilla tarkoitan esimerkiksi pelkästään soittokirjaan pohjautuvaa opetusta. Päätin kokeilla kepillä jäätä ja lähteä yhdistelemään sadutusta pianonsoittoon. Silloin, kun kerroin sadutuksesta ja omista tarkoituspäristä, ei liioin tunteita näkynyt, ehkä oli aistittavissa ihmetyksen ja pelon sekaisia ilmeitä. Aikaisempaa kokemusta oppilaillani ei sadutuksesta ollut, mutta muutamat kertoivat lapsuudesta äidin tai isän satutuokioista. Sadutus ehkä yhdistettiin heti satuun ja lapsiin, joten varsinkin hieman vanhempien oppilaiden kohdalla se tuntui vieraalta tavalta opiskella ja ilmaista musiikkia. Lasten kanssa sadutus osui kuin naulan kantaan. Joidenkin kanssa siitä tuli säännöllinen pieni tuokio lähes jokaisen soittotunnin yhteyteen. Innostus näkyi silmistä ja osa tarinoista on jäänyt pysyvästi mieleeni tunnelmineen kaikkineen.

4.8 Sadutuksen edut ja hyödyt

Sadutuksen avulla on mahdollisuus syventyä oppilaan omien ajatusten pariin, napata mahdollisia avaimia ja sitä kautta päästä tutustumaan oppilaisiin. Sadutus kannustaa kertomaan ajatuksia ilman mitätöintiä tai arviointia. Sadutus tuki omaa tavoitettani hyvin, kun tarkoituksena oli kokeilla perinteistä poikkeavaa opetus- ja arviointimenetelmää. Koin sadutuksen vapauttavan tunnelmaa ja ilmapiiriä tunneilla. Se auttoi oppilasta myös

pääsemään passiivisuudesta irti. Sadutus antaa tilaa oppilaalle, mikä onkin tärkeää oman oppimisen ja ajatusten jäsentämisen kannalta. Toinen oppii hitaammin ja toinen nopeammin. Tällöin kuvioon astui reflektointi, jolloin täytyi miettiä minkä verran on sopiva määrä saduttaa kunkin oppilaan kohdalla tai missä kappaleissa kannattaa erityisesti käyttää sadutusta. Kokeilemalla, erehtymällä, pienillä onnistumisilla ja yhdessä tuumin asiat menivät eteenpäin.

Sadutusmenetelmä auttoi kehittämään ulkoa oppimista ja musiikin muistamista tarinan kautta. Nuottien ja rytmien oppimiseen ja ymmärtämiseen siitä oli myös apua sanallisten leikkien myötä. Luovuus avautui jokaisen kohdalla mm. omien vahvuuksien kautta joka saattoi olla oppilaan tekemä piirros soitettavasta kappaleesta. Lisäksi sadutus kehitti ilmaisullisia taitoja ja mielikuvien käyttöä. Oppimisprosessin kannalta katsottuna se antoi syvemmän kokemuksen musiikista kokonaisuudessaan kaikkine taiteenlajeineen. Osalle sadutusmenetelmä avasi myös kuvien ja värien käytön musiikissa. Sadutus nopeutti oppimista ja herkisti korvia musiikin kuuntelulle. Sadutusmenetelmä on kannustava tapa käsitellä erilaisia asioita ja se ei tuomitse tai arvostele ketään. Sadutuksella on merkittävä osa myös itsetunnon kehittymisessä lasten ja nuorten maailmassa. Sadutus on tapa tutustua toiseen ihmiseen ja se kehittää niin oppilastuntemusta kuin vuorovaikutustaitoja.

Karlsson (2003) toteaa, että sadutuksessa yhdistyy kuuntelu ja toisen arvostaminen sekä yhdessä tekeminen ja kokeminen. Sen avulla työstetään ja opitaan asioita sekä pysähdytään nykyhetkeen. Erilaisten tutkimusten mukaan sadutus rohkaisee myös monipuoliseen ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön, sanavaraston laajentamiseen, kirjoitetun ja puhutun vuorotteluun, moni-ilmeiseen kerrontaan, kommunikaatioon, toisten arvostamiseen, eri näkökulmien huomioimiseen, tiedon prosessointiin, aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen. Lisäksi sadutus luo yhteisöllisyyden tunnetta. (Karlsson 2003, 42.)

Tutkimusprosessissani havaitsin, että leikittelemällä ajatuksilla ja harjoituksilla on mahdollista päästä irti kaavoista. Tällöin opettaja auttaa oppilasta saamaan oppimiseensa useampia kiinnekohtia. Kaavamaisuus ja liiallinen suunnitelmallisuus heikentävät oppimista ja tekevät oppimistilanteesta vaikean niin oppilaalle kuin opettajallekin. On myös helpompi ratkoa teknisiä asioita kun oppilaan suhde soittamiseen ei ole pelkkää virheiden pelkäämistä. Loppujen lopuksi vääriä ääniä ei taida olla olemassakaan!

Omaa toimintaa voi kehittää monella tavalla opettajana toimiessa. Sadutus oli itselleni inspiroiva uusi tuttavuus, jota halusin kokeilla käytännön työssä oppilaitteni kanssa. Itsestäni sadutus vaikutti toimivalta ja kehityskelpoiselta menetelmältä oppilaiden kasvun tukemiseen sekä itsensä löytämiseen. Samalla se oli hyvin antoisa matka myös omien toimintatapojeni löytämiseen opettamisessa.

4.9 Käytännön esimerkkejä ja kokemuksia

Sadutus ideana lähti liikenteeseen siitä, kun kyselin oppilailtani, mitä he yleensä tekevät vapaa-aikanaan ja millaisia harrastuksia heiltä löytyy. Pienen valaisevan keskustelun aikana kirjasin ylös asioita, joista he halusivat jutella. Löytyi muun muassa valokuvaamista, piirtämistä, käsitöitä, maalausta ja päiväkirjan kirjoittamista. Ajattelin, että lähden jokaisen oman harrastuksen kautta kehittämään sadutusta ja sen käyttöä eteenpäin. Tässä vaiheessa en ollut ollenkaan tietoinen, mitä kaikkea matkan varrella tulisi vastaan ja mitä kaikkea olisi mahdollista toteuttaa. Heti alkuun toinen ymmärsi sadutuksen koulutehtäväksi, jossa opettajalle palautetaan tehtäviä, jotka hän sitten tarkistaa ovatko ne oikein vai väärin. Selvensin heti, ettei kyse ole erityisemmin mistään tehtävästä, vaan oppilaasta itsestään ja hänen ajatuksistaan. Tarkoituksenani ei myöskään ollut tarkkailla oppilaiden käyttäytymistä sadutuksen suhteen. Omia ajatuksia sadutuksen käytölle olivat ilmaisun kehittäminen sekä passiivisuudesta irtautuminen. Missään vaiheessa ei ollut mitään selkeää yhtä tapaa, miten sadutusta tunneilla käytettiin ja koin sen pelkästään hyväksi. Toiselta riitti yksi sana kuvaamaan kappaleen tunnelmaan ja toinen käytti siihen huomattavasti enemmän aikaa soittoläksyjen yhteydessä. Tunneilla oli tärkeää pitää oppilaan oma ajatus; piirros, sana tai lause, koko ajan mukana, että hän huomaa sadutuksen idean ja merkityksen käytännössä. Hiljaisesta persoonasta alkoi pikkuhiljaa kuoriutua muutakin kuin lyhyet vastaukset ja soitto alkoi saada uusia ulottuvuuksia ilmaisun puolella. Sanoja ja lauseita yhdisteltiin soitettavaan kappaleeseen, joten oppilas muisti helpommin paikat, joissa tapahtui käänne suuntaan tai toiseen.

Milloin tai missä tilanteissa kannatti käyttää sadutusta? Sadutukselle ei ollut mitään yhtä selkeää tapaa tai aikaa tunnilla. Sadutusta käytettiin oppilaan omasta tahdosta ja niissä kappaleissa, joissa se tuntui oppilaasta luontevalta. Toisinaan se oli tunnin lopussa ikään kuin loppukevennyksenä, mutta variaationa se myös saattoi aloittaa tunnin. Joskus myös pyysin oppilasta kertomaan jostakin hankalasta kappaleesta ajatuksia, tällöin tilanne oli opettajajohtoinen. Tarkoituksenani oli avata oppilaan ajatuksia siitä, miksi jokin kappale

tuottaa hankaluutta. Oppilas saattoi kokea jonkun rytmin vaivalloiseksi tai jokin sormijärjestys ei toiminut sellaisenaan. Tällöin rytmit ja sormijärjestykset saivat uuden merkityksen kun niille löytyi nimi tai sananparsi kuvaamaan niitä. Harjoittelukin tuntui sujuvan sitä mukaa vaivattomammin. Kappaleista avautui toisenlainen kuva niin oppilaalle kuin itsellenikin, kun oppilas sai tuoda oman ajatuksensa kuulluksi sanallisestikin. Opettajana toimiessa sitä pyrkii tekemään luonnollisesti ratkaisuja kuulemansa, näkemänsä ja kokemansa perusteella, silloin oppilaan ajatuksilla on suuri merkitys.

Yhdeksi esimerkiksi sadutusopetuksestani olen valinnut sarjakuvan (LIITE 1), jonka oppilas teki kappaletta soittaessaan. Kappale on nimeltään ”Mukeat merihevoset” (pianovihosta Miikkulainen & Sarmanto-Neuvonen 2002. Merihelmiä pianolle). Oppilas on kuvannut ajatusmaailmaansa kappaleesta, jossa kaksi merihevosta uiskentelee rauhassa kunnes nälkäinen hai ilmestyy kuvioon pelästyttäen merihevoset. Merihevoset karkaavat hain saavuttamattomiin ja näin hai poistuu paikalta kiukkuisena ja nälkäisenä. Merihevoset palaavat onnellisina.

Toisena esimerkkinä tunneiltani on kappale Suomalaisesta pianokoulu 2- kirjasta (Lehtelä, Saari & Sarmanto-Neuvonen 1999) ”Mirrin hautajaiset” (op. 22 No.4, säveltänyt Ilmari Hannikainen). Oppilas teki runon (LIITE 2), jossa hän kuvaa tarinan pienen kissan kuolemasta sekä ihmisen ja eläimen ystävyyydestä. Koskettava tarina välittyi soitossa. Oppilaan oma mielikuvitusmatka kuului tunnilla selkeästi myös ilmaisun puolella.

Sadutus on toiminut vapaan säestyksen, improvisaation tai omien kappaleiden tekemisen rinnalla yhtenä tärkeänä opetustani tukevana ja kehittäväenä menetelmänä. Jokaisen yksilölliset ominaisuudet ja lahjat ovat voimavarana soittoharrastuksessa ja olen pyrkinyt kannustamaan jokaista oppilasta omalla tiellään. Sadutukseen ei ole mitään yhtä ainoaa tietä, eikä se vaadi soittotunneilla suuria muutoksia. Sadutus yhdistyi melko luonnostaan osalle oppilaista soiton ohien samalla tavalla kuin vapaa säestys. Se ei yksistään tuo muutoksia soittoteknisiin asioihin, mutta mielikuvien kautta saa apua myös niiden ratkomiseen (Esim. Sormet ovat niin pyöreät, että lintu mahtuu pesäänsä piiloon tai kädet ovat yhtä suuret ja raskaat kuin peikolla). Oppilaan aktiivisuuteen ja mielikuvituksen käyttöön sillä taas voi olla suuriakin vaikutuksia. Ilmaisullisten asioiden käsittelyssä sadutuksesta on paljon hyötyä! Eräskin oppilas kertoi työstäneensä kappaletta ilman instrumenttia mielikuvasoiton avulla samalla toteuttaen kappaleeseen liittyvää luomustaan.

Sadutus kehitti näin myös oppilaan omaa aktiivisuutta soittamisen harjoittamiseen. Sadutus toimii myös improvisaation kanssa yhdessä. Oppilas sai heittää ilmaan ajatuksia, joista joko yhdessä tai erikseen lähdimme improvisoimaan. Sen jälkeen tarinoimme joko yhdessä tai erikseen improvisoidusta kappaleesta. Tuntui että aika oli rajallinen sadutuksen ja sen sovellusten käytölle, mutta oppilaan oma mielikuvitus taas oli toisinaan rajaton. Sadutusmenetelmä on jäänyt pysyväksi osaksi omaa opetustyötäni ja sen kehittäminen tulee jatkumaan.

5 POHDINTA

Opinnäytteeni tekeminen on ollut valtavan antoisa ja rikas polku. Koen, etten ole vielä määränpäässä, vaikka yksi etappi on ehkä tullut saavutettua, kun rohkenin lähteä sadutusta kokeilemaan. Uusia polkuja sadutuksen käytölle avautuikin sitä mukaa, kun tapaa uusia oppilaita. Opinnäytteeni tarkoituksena oli tutkia ilmaisua ja sen kehittämistä sadutusmenetelmällä. Tulokseni osoittavat menetelmän toimivuuden myös soitonopetuksessa ja että sillä on edelleen runsaasti kehitysmahdollisuuksia instrumentista riippumatta. Mielenkiintoista oli kohdata itse uusia asioita, kuten sadutus, josta en ennen tätä ollut liioin kuullut tai tiennyt kenenkään sitä käyttäneen. Itselläni on nyt suuri into jatkaa sadutuksen kehittelyä ja tiedän, että se tulee olemaan osana opetustyötäni myös jatkossa. Jossakin vaiheessa oppimateriaalin tekeminenkin voisi olla mahdollinen. Luulen kuitenkin, että seuraava oppimiseni paikka voisi olla vielä sadutuksen käytön selkiyttäminen ja jäsentäminen. Tähän mennessä olen huomannut, että sillä on yhtä monta polkua kuin on käyttäjääkin. Samoin ajattelen opettajuudesta. Kaikki opettajat ovat erilaisia, omina persooninaan ja jokainen kulkee oman tiensä.

Tällä opinnäytetyöllä on ollut vaikutusta niin omaan opettajuuteeni kuin soittajanakin toimimiseen. Olen toiminut tämän työn aikana sekä opettajana että opiskelijanakin. Sadutusta on tullut käytettyä myös omassa soitossa. Koen vahvasti, että oma opettajuuteni on saanut uusia ulottuvuuksia tämän työn kautta. Olen löytänyt omia tapoja toimia lasten ja nuorten kanssa. Olen saanut varmuutta, kokemusta, epäonnistumisia, ilon hetkiä ja moninaisen kirjon muita tuntemuksia, jotka ovat auttaneet opettajan työssä.

Opetuksen strukturointi kuuluu olennaisena osana opettajan työhön. Se antaa oppilaille mahdollisuuden kiinnittää huomiota siihen, mikä on oppimisprosessissa oleellista. Sen tarkoituksena on jäsentää, kertoa ja selventää mistä juuri nyt on kyse tai mihin soitolla pyritään ja mitkä ovat tavoitteet. (Rantala 2006, 26.) Tätä pohdintaa kirjoittaessani mieleeni tuli ensimmäiset sadutushetket ja jäin miettimään, olinko tarpeeksi selkeä kertoessani oppilailleni, mistä sadutuksessa on kyse tai mitä tavoittelen tällä opetusmenetelmällä. Jälkeenpäin ajateltuna en kertonut ehkä tarpeeksi selvästi, mihin tähtään omalla toiminnallani. Kerroin kyllä, että teen opinnäytetyötäni ja hankin kokemusta sadutuksesta, mutta olisin voinut jotenkin vapauttaa tilannetta ja selventää, että kyse on omien tavoitteideni myötä myös esimerkiksi oppilaitteni osallisuuden lisäämisestä.

Ehkäpä tilanne oli itsellenikin vielä niin uusi, etteivät kaikki asiat olleet minullekaan aivan selviä, kuten se mitä tavoittelen sadutuksella. Tiesin toki, että tulen sitä jossakin myöhemmin tarvitsemaan, mutta missä ja miten, olivat vielä aivan auki.

Työstäessäni tätä opinnäytetyötä, huomasin, että olen koonnut matkan varrelta sekä itsestäni että oppilaistani paljon sellaisia arvokkaita kokemuksia, mistä ei ole tullut juurikaan puhuttua: hiljaista tietoa. Hiljaista tietoa on jokaisella opettajalla ja opettajuudesta kokemusta omaavalla henkilöllä. Hiljainen tieto on jotain omaa, josta on hyvä ammentaa tai ottaa oppia tulevaa varten. Se voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta, joka näkyy tunteilla esimerkiksi omissa toimintatavoissa. Koen, että hiljainen tieto on jotain, mikä tekee opettajan työstä ainutlaatuista ja arvokasta. Vuorikoski ja Törmä (2004) toteavat, että opettajuus on hiljaisen tiedon kasaama, jonka varassa opettaja opetustilanteissa toimii ja reagoi. Se on kertynyt suuresta määrästä kokemuksia, onnistumisia ja epäonnistumisia. Hiljaista tietoa on vaikea pukea sanoiksi ja se ilmeneekin ensisijaisesti oivalluksina ja tunteina. (Vuorikoski ym. 2004, 83.)

Sadutus on avannut silmiä katsomaan uusia näkökulmia, korvia kuulemaan toisen ajatuksia ja pysähtymään. Lisäksi olen oppinut tuntemaan oppilaitani paremmin. Sadutus on kannustanut oppilaita ilmaisemaan tunteita ja ajatuksia niin musiikillisesti kuin sanallisestikin. Soitonopettajan työ ei ole pelkkää sormijärjestysten tai käden asentojen opettamista, yhtä lailla, jos ei enemmänkin, se on lapsen tai nuoren kasvun tukemista. Saduttaminen vaatii opettajalta tietynlaista heittäytymistä uusien asioiden pariin. Se on ideoiden kokeilua ja antaa mahdollisuuden kehittää työtä. Rantala toteaaakin että opettajan työ edellyttää muun muassa jatkuvaa omien taitojen kehittämistä ja erilaisten opetusmenetelmien kehittämistä. Ei voi koskaan pysähtyä ja sanoa olevansa valmis opettaja! (Rantala 2006, 12.) Tämä soiva tarina on antanut niin haastetta kuin iloa omaan opetustyöhöni ja toivon niiden säilyvän jatkossakin opetukseni suuntaviivoina.

LÄHTEET

- Aaltoila J. & Valli R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus.
- Aaltoila J. & Valli R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Vastapaino.
- Cantell H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Juva: PS-kustannus.
- Dunderfelt T. 2012. Tunnista temperamentit väriä elämään ja itsetuntemukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Grunwald D. 1997. Anna persoonallisuutesi puhua. Esiintymisen ja esittämisen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hakomäki H. 2005. Tarinasäveltäminen – uusi musiikkiterapian malli ja käytännöt. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Www-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9973/URN_NBN_fi_jyu-2005442.pdf?sequence=1. Luettu 26.10.2012.
- Koppa 2013a. Empiirinen tutkimus. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/emiirinen-tutkimus>. Luettu 15.5.2013.
- Koppa 2013b. Fenomenologinen tutkimus. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/fenomenologinen-tutkimus>. Luettu 15.5.2013.
- Ihme I. 2009. Arviointi työvälteenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Juva: PS-kustannus.
- Kansanen, P. & Uusikylä K. (toim.) 2004. Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Juva: PS-kustannus.
- Karlsson L. 2003. Sadutus – avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: PS-kustannus.
- Keltinkangas-Järvinen L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Juva: WSOY.
- Kuula A. 2001. Toimintatutkimus: kenttätyö ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Tammer.
- Lappalainen M. 2012. Laulava kynä. Laulupiirtämisen opas, nuotit ja leikit. Helsinki: Laulau (Latvia: Livonia Print).
- Lehtelä R., Saari A. & Sarmanto-Neuvonen E. 1999. Suomalainen pianokoulu 2. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Miikkulainen L. Sarmanto-Neuvonen E. 2002. Merihelmiä pianolle. Vantaa: Dark.

Perttula J. & Latomaa T. (toim.) 2009. Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes.

Rantala T. 2006. Oppimisen iloa etsimässä. Juva: PS-kustannus.

Riihelä M. 2002. Lyhyesti sadutuksen ideasta. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Julkaisut/ARTIKKELIT/Sadutuksesta_lyhyesti_Monika.htm. Luettu 14.11.2012.

Stenius T. 2004. Hetkestä kiinni. Kokemuksia aikuisten saduttamisesta. Kasvatustieteen proseminarityö. Helsingin yliopisto. Www-dokumentti. Saatavissa: [Www.edu.helsinki.fi/.../aikuissadutus.doc](http://www.edu.helsinki.fi/.../aikuissadutus.doc). Luettu 17.10.2012.

Tiuraniemi J. 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tiuraniemi.fi/Ammaref.pdf>. Luettu 14.5.2013.

Uusikylä K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Juva: PS-kustannus.

Uusikylä K. & Piirto J. 1999. Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: WSOY.

Vainio V. 2009. Kohti avoimempaa opettajuutta. Pohdintaa dialogisuudesta ja kommunikatiivisesta opettamisesta tanssikasvatuksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Www-dokumentti. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19879/jamk_1250168066_6.pdf?sequence=1. Luettu 23.4.2013.

Verkkoluotsi 2012a. Humanistinen oppimiskäsitys. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://verkkoluotsi.chydenius.fi/salatutsivut/pedagoginen/oppimiskasitykset/humanistinen.html>. Luettu 23.11.2012.

Verkkoluotsi 2012b. Konstruktivistinen oppimiskäsitys. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://verkkoluotsi.chydenius.fi/salatutsivut/pedagoginen/oppimiskasitykset/konstruktivistinen.html>. Luettu 23.11.2012.

Vuorikoski M. & Törmä T. 2004. Opettaja peilissä. Katse ammatilliseen kasvuun. Vantaa: Dark.

MUILEAT MERIHEVOST

Mirrin hautajaiset

Oli Mirrillä hätä ja suurta tuskaa,
 ett' tuntui: ei voi elää.
 Ei Mirriä kukaan kuolemaan kuskaa
 mut kuoleman kellot helääh.

Koht' Mirrin silmät sulkeutuu,
 on kuoleman merkki se.
 Suru kaikkiin ihmisiin kulkeutuu,
 on vaitonaisia ne.
 Veí lintu surusanomaa,
 ei kukaan saanut unta.
 Kaikk' kissat, linnut kumartaa,
 ja maahan sataa lunta.

Tyttö pieni kuuli kissan kuolleen,
 kääntyi silloin veljensä puoleen:
 "Haudataan tuo Mirri pien,
 raukka makaa laidassa tien."
 Veli sanoi: "Hyvä on,
 kutsu tyttö naapurin,
 Mirrin hautajaisiin."
 Tuli tyttö naapurin, huomasi:
 "Tuossa minun mirrisein,
 makaa joen rannas.
 Haudata sen pienen vois,
 mun ystäväin, miks lähdit sä pois?"
 Poika kuopan kaivoi, Mirrin sinne laittoi, tytön pienen laulaessa tuutulauluaan.